

היהודים ברומניה

לא נותרו יהודים רבים ברומניה, אלה שלא נרצחו בשואה עלו לישראל בזמן הקומוניזם, הקהילה המפוארת העתיקה והחשובה הלכה ונעלמה.

היהודים הראשונים כבר היו כאן עוד בימי ממלכת דאקיה, לפני הכיבוש הרומי, כעדות לכך ניתן למצוא מצבות מתקופת הכיבוש הרומי הנושאות סמלים ומוטיבים יהודיים. בשנת 397 יש אזכור לכך שהרומאים שומרים על הקהילה היהודית ובתי הכנסת שלה, 400 שנה מאוחר יותר מוזכרים יהודים בקהילות גלאץ וטקוץ.

מאוחר יותר מסופר על שבט יהודי לוחם שנכנס לאזור ושולט בו זמן מה, ככל הנראה אלה הם הכוזרים, והיהדות נעשית הדת השלטת באזור.

עם הקמת הנסיכויות הנוצריות, מעמד היהודים נחלש, והם סובלים מרדיפות עד למאה ה-15 – תחילת הכיבוש העות'מאני.

תחת השלטון התורכי, היגרו לרומניה יהודים שמקורם בגירוש ספרד, וכן פליטים מגזירות ת"ח ות"ט שהתרחשו באוקראינה השכנה.

1648 הקווקזים יוצאים למלחמה בפולנים בדרכם עוברים ברומניה ורוצחים ביהודים.

במאה ה-16 יש כבר כמה קהילות יהודיות מפותחות ודי גדולות באזור.

ב-1740 כבר ידוע על ריכוזים גדולים של יהודים ברומניה.

במאה ה-17 היהודים נהנים מחסות השליטים והקהילה פורחת.

5/4/1710 עלילת הדם הראשונה במחוז ניאמץ ברומניה, ע"י יהודי מומר, לאחר חקירה, האשמים האמיתיים נענשים.

1803 כבר היו 30,000 יהודים בקהילות.

1848 נמנו 60,000 יהודים.

1859 לפי מפקד נמנו 118,922 יהודים.

1878 רומניה לא נותנת אזרחות ליהודים למרות שהתחיבה.

1878-1906 עקב ריבוי חוקים גזעניים כ-200 במספר, היגרו 70,000 מיהודים רומניה לארה"ב ולישראל, וסייעו בהקמת היישוב היהודי בא"י.

אחרי מלה"ע I היו כ-700,000 יהודים ברומניה.

ערב מלה"ע II היו כ-850,000 יהודים ברומניה.

לאחר השואה נותרו ברומניה רק כ-425,000 יהודים.

1941 הרומנים משתפים פעולה עם הנאצים ברצח היהודים, השיא בפרעות יאשי בהם נרצחים כ-15,000 יהודים.

1950-1952 מסוף המלחמה ועד סגירת שערי רומניה בשנות ה-60 עוזבים אותה כ-200,000 יהודים. 2002 במפקד שנערך בשנה הזו נמצאו ברומניה רק כ-6000 יהודים, רובם בבוקורשט הבירה.

בעלי מלאכה יהודים במולדביה הקיבוץ היהודי במה שקרוי הממלכה הישנה או הריגאט –

כלומר, רומניה בגבולותיה שלפני מלחמת העולם הראשונה, מנה ערב מלחמת עולם הראשונה למעלה מרבע מיליון נפש. לפני מלחמת העולם הראשונה היו יהודי רומניה הקיבוץ היהודי היחיד באירופה שלא היה לו מעמד של אזרחי המדינה שבה ישבו. יהודי רומניה לעומת יהודי רוסיה נחשבו זרים במדינה כשיהודי רוסיה נהנו מכל הזכויות המוענקות לאזרחים רוסיים אלא אם כן נאמר במפורש אחרת, להשוואה. ההסתמכות של מתנגדי היהודים ברומניה, כולל אנשי השלטון, השתמשו בטיעון להנמקת הסירוב להעניק להם מעמד של אזרח במידה רבה עמד על נימוקים

כלכליים, היהודים משתלטים על הכלכלה הרומנית וצריך להתגונן בפני השתלטות זו המונעת בין השאר את התהוות מעמד הביניים האוטוכטוני החיוני לקיום מדינה רומנית לאומית. הקיבוץ היהודי במולדביה קם בעקבות הגירת יהודים לשם מן האזורים הסמוכים בצפון ובמזרח, כלומר – מן השטחים אשר עד סוף המאה ה-18 היו כלולים בממלכת פולין. עד אמצע המאה ה-18 ישבו רק יהודים מעטים בנסיכות ולמעשה התהווה הקיבוץ היהודי שם עם גבור ההגירה היהודית מן האזורים האמורים במחצית השנייה של המאה ה-18 ובעיקר במחצית הראשונה של המאה ה-19.

יהדות מולדביה הינה אפוא שלוחה של יהדות פולין. עם בואם למולדביה, הביאו עמם המהגרים היהודים ממקומות מגוריהם הקודמים גם את מנהגיהם, מסורותיהם ואת דפוסי החיים שלהם. במחצית השנייה של המאה השמונה עשרה מתרבות הידיעות על בעלי מלאכה יהודים בנסיכות ומספרן הולך וגדל לקראת סוף המאה בתקופה זו נזכרים כבר בתעודות בעלי מלאכה יהודים מרובים העוסקים במקצועות שונים ומגוונים צורפים חייטים שענים סנדלרים זגגים בורסקים קצבים חרשי ברזל ועוד. בשנים 1763/4 עד 1780 לדברי ההיסטוריון הרומני יורגה, הלכו ותפסו הצורפים היהודים מקום בראש במקצוע זה. על ריבוי בעלי מלאכה יהודים בערי מולדביה בתקופה זו מורה תקנה זהה שתיקנו חברות קדישא אשר נוסדו בכמה מערי הנסיכות ברבע האחרון של המאה השמונה עשרה. תקנה זאת אומרת כי במות חבר מחברי החברה אסורים החייטים ושאר בעלי מלאכות שבחבורה בעבודה עד לאחר תום ההלוויה מלשון התקנה משתמע כי מספר בעלי המלאכה בערים אלה לא היה מועט וכי רובם היו חייטים. בסוף שנות ה-30 של המאה ה-19 העיד הקונסול הצרפתי ביאשי דה בוטמיליו ולדבריו יהודי מולדביה הם אומנים חרוצים אין מלאכה שאין הם עוסקים בה אדם הזקוק למסגרים בנאים חייטים נגרי בניין נגרי רהיטים לכל אומן שהוא יפנה ליהודים.

גורמים דיפלומטים במולדביה מעידים כי הזרים חוזרים ומציינים בדוחות שלהם לממשלותיהם את ההגירה היהודית הגדולה המתנהלת מן הארצות הסמוכות למולדביה ואת העובדה כי יהודי מולדביה הם זרים אשר זה מקרוב באו לנסיכות ואף ממשיכים לנהור אליה נראה כי זרם ההגירה היהודית לנסיכות היה גדול במיוחד בתקופה שבין הפעלת התקנון האורגאני בשנת 1832 ועד לניסיון המהפכה בשנת 1848 כלומר בימי שלטון הנסיך מיכאי סטורזה במשך שבע השנים בלבד שחלפו בין שני המפקדים גדל מספר היהודים משלמי המס שישבו בערי הנסיכות. רבים מן הישובים העירוניים החדשים נוסדו לפני 1829 ובעיקר אחרי כן על אדמות אצילים שהיו מעוניינים לפתח את אחוזותיהם על ידי הפיכתן לישובים עירוניים הם נהגו להזמין לשם כך מתיישבים יהודים שבאו מארצות הסמוכות ואשר כפי שמלמדים עשרות מסמכים מילאו תפקיד מרכזי בייסוד עיירות חדשות במולדביה ב-20 השנים האחרונות של המאה השמונה עשרה ובעיקר במחצית הראשונה של המאה התשע עשרה. בוודאי אין זה מקרה כי המספר הגדול ביותר של כתבי זכויות המתירים לבעלי אחוזות לקיים ימי שוק ויריד באחוזותיהם ולייסד בהן ישובים עירוניים ניתנו אחרי שנת 1836 היינו בתקופה שבה התנהלה הגירה יהודית מוגברת למולדביה. התהליך היה אפוא מעגלי, התפתחות הערים יצרה תנאים נוחים לבואם ולקליטתם של סוחרים ובעלי מלאכה יהודים והתיישבות סוחרים ובעלי מלאכה יהודים תרמה להפיכת הערים למרכזי מסחר וייצור על ידי כך הכשירה את הקרקע לבואם ולקליטתם של מהגרים יהודים נוספים.

עם זאת, אגודות האומנים הנוצריים לא מרפות ובאופן שיטתי מגישות לשלטונות קובלנות ועצומות שבהן הן מעלות טענות ונימוקים בעלי אופי משפטי ותחיקתי נגד האומנים היהודים המפרים לדעתם את ההסדרים הקיימים והפוגעים בזכויותיהם. האנטישמיות לא פסקה לרגע וליוותה את יהודי מולדביה עד סוף מלחמת העולם II.

אחרי קונגרס פריס (1856) בעקבות מלחמת קרים, חוזה פריס משנת 1856 ואמנת פריס משנת 1858 חלו שינויים יסודיים במעמדן הפוליטי משטרן וארגון האדמיניסטרטיבי של שתי הנסיכויות הרומניות הפרוטקטורט הרוסי עליהן בא אל קיצו והנסיכויות הועמדו תחת חסותן המשותפת של מעצמות אירופה עם שמבחינה פורמאלית הוסיפו להיות וואסאליות של תורכיה.

בשנת 1859 התאחדו הנסיכויות בעקבות בחירת אלכסנדרו יואן קוזה כנסיך משותף לשתייהן בשנת 1862 הושלם האיחוד על ידי הקמת פרלמנט משותף וממשלה משותפת לנסיכויות המאוחדות. אחרי כן באו צעדים תחיקתיים נוספים שמימשו וגיבשו את האיחוד. בו בזמן חדל התקנון הארגוני לשמש חוקת יסוד של הנסיכויות ובמקומו באה אמנת פריס. אולם ההסדרים שנקבעו בתקנון הארגוני לא נתבטלו כולם באופן אוטומטי מיד עם תחילת תקפות האמנת, לפי מה שנקבע בה, כל החוקים שלא עמדו בניגוד להסדרים החדשים צריכים היו להישאר בתוקפם עד אשר תיבחן מחדש התחיקה הקיימת.

בינתיים הלך מעמדן של אגודות האומנים ונחלש גם מחמת התפתחויות כלליות במדינה ובחיים הכלכליים, הלכי רוח חדשים אשר רוחו אז במדינה שללו הגבלות על חופש הפעילות הכלכלית והתנגדו לגופים מונופוליסטיים אשר ראו כשרידים מזמנים עברו. בעיתונות התפרסמו מאמרים בגנות האגודות, המאשימים אותן בייקור המוצרים ובזכות מתן חופש מלא לעיסוק במסחר ובמלאכה מה שיביא לדעת כותבי המאמרים הללו להוזלת המוצרים ולשיפור טיבם. יש והועלתה גם דרישה לביטול האגודות. בו בזמן מחמת התפתחויות כלכליות שמקצתן צוינו התפתח גם תהליך התפוררות האגודות מבפנים.

יהדות רומניה בשלהי עידן צ'אושסקו מעמדם הלאומי של יהודי רומניה בעידן צ'אושסקו היה לתופעה חריגה במשטר הקומוניסטי שבגוש הסובייטי. מעמד זה התהווה על רקע המשכיות המבנה ההיסטורי של הקהילה היהודית ברומניה, אופן הנהגתה הארגונית, הרוחנית דתית והחברתית ועל רקע אילוצי מדיניות הפנים והחוץ של צ'אושסקו כלפי ארצות הברית, המערב וישראל.

מאפייניה הייחודיים של יהדות רומניה

המאפיין הראשון של הקהילה היהודית ברומניה בגבולותיה הנוכחיים שהיא שמרה, כידוע, על המשכיות המבנה המסורתי שלה עקב אי גירושם של יהודי המקום בתקופת השואה. יצאו מכלל זה יהודי דרום בוקובינה, שהוגלו לטרנסניסטריה עם שרידי היהודים מבסרביה וצפון בוקובינה (לאחר שחבלים אלה נכבשו בידי צבאות גרמניה הנאצית ורומניה הפשיסטית מידי ברית המועצות), ויהודי צפון טרנסילבניה אז תחת שלטון הורטי של הונגריה שהוגלו ב 1944 למחנות השמדה נאציים, ברגאט ובדרום טרנסילבניה לא קרה שיהודי המקום ניצלו מן השואה, אלא שרוב מוסדות הקהילה (המרכז הקהילתי, בתי ספר, בתי חולים ועוד), לא פסקו מלפעול בכל התקופה. מוסדות אלה שיגרו בתקופת השואה עזרה למגורשים בטרנסניסטריה והושיטו סיוע לפליטים מצפון טרנסילבניה שעלה בידם להימלט לדרום טרנסילבניה ועל ידי כך להינצל מסכנת השמדה. בכך נבדל גורל יהדות זו מגורלן של רוב התפוצות היהודיות במזרח אירופה. יתרה מזו, בכל שנות המשטר הקומוניסטי עוד לפני עליית צ'אושסקו לשלטון, שהיטיב עם יהדות רומניה יותר מכל קודמיו כאשר הוטל איסור מוחלט על כל פעילות לאומית בקהילות היהודיות, גם אז לא נפגעו מסגרות הקהילה, להוציא את בתי הספר ובתי החולים הפרטיים, שהולאמו. מובן כי פעילותן של הקהילות במשטר הקומוניסטי הייתה נתונה לפיקוח מתמיד של שלטונות הפנים והביטחון ובכך הצרו על עצמאותן וחופש פעילותן, אך בכל זאת הן המשיכו להתקיים ולמלא תפקידים חשובים בחיי הקהילה, שהלכו והסתעפו בימי צ'אושסקו ובמיוחד בשלהי שלטונו. כל זאת, למרות הזעזועים הפנימיים שפקדו את הקהילה בעקבות תהליך ההידלדלות הדמוגרפית של האוכלוסייה היהודית עקב עלייתם ההדרגתית של 90 אחוז לערך מיהודי רומניה לישראל, מתום מלחמת העולם השנייה ועד לקריסת המשטר הקומוניסטי ברומניה. לאחר תום מלחמת העולם השנייה נאמד מספר יהודי רומניה בגבולות הנוכחים כ 428,000 נפש, והוא כלל כמה עשרות אלפים מניצולי טרנסניסטריה, את שארית יהודי צ'רנוביץ שהצליחו לצאת מברית המועצות וכן את ניצולי השואה מצפון טרנסילבניה שהייתה תחת שלטון הונגרי בשנים 1940 1945 וחזרה להיות חלק מרומניה לאחר המלחמה. עם עליית צ'אושסקו לשלטון ב 1965 נאמד מספר היהודים ברומניה כ 100,000 לערך, בסוף שלטונו בדצמבר 1989 נותרו ברומניה כ 19,000 יהודים בלבד.

מחציתם מעל גיל 60 ואילו בסוף 1999 ירד מספרם ל 12,000 לערך מחציתם גם כן מעל גיל 60. למרות התמעטותה ההדרגתית של האוכלוסייה היהודית ממשכים מוסדות הקהילה לפעול גם כעת כפי שפעלו בעידן הקומוניסטי כאשר יהודי רומניה מנו רבבות נפש, אלא שעתה בעידן המשטר הדמוקרטי הם פועלים ביתר חופשיות.

המאפיין השני תודעתה הלאומית העמוקה של יהדות רומניה, וזיקתה החזקה לישראל וליהדות העולם בעבר ובהווה. לא היה זה מקרה שההתעוררות היהודית הלאומית ברומניה קדמה להופעת הרצל בזירה הציונית ואפילו לתנועת חובבי ציון ברוסיה. ראש פינה וזכרון יעקב הוקמו בידי עולים מרומניה בשנות השמונים והתשעים של המאה התשע עשרה, מתוך להט ציוני מובהק. הרוח הלאומית שדגלה בשיבה לציון אפיינה את יהדות רומניה במהלך כל שנות המאה העשרים כולל בעידן הקומוניסטי. והראיה לכך היא שרוב רובה של יהדות זו עלתה ארצה.

הפגרום של יהודי יאשי ומולדביה לשליט רומניה בתקופת מלחמת העולם ה 2 יון אנטונסקו הייתה תכנית לפתרות הסופי של בעיית היהודים ברומניה. כצעד ראשון למימוש התוכנית הורה אנטונסקו לרמטכ"ל שלו גנרל איליה שטפליה "לזהות את כל היהודונים (JADE) לפי המחוזות במולדביה, להגביל את חופש תנועתם ולהתכוון לפעולה ברגע המתאים". בשלב השני סולקו יהודי הכפריים וערי השדה ממקומות מושבם רוכזו בערים הגדולות וחלקם נכלאו במחנה הריכוז טרגוויזו. משטרת הבטחון הרומנית (הסיגורנצה) טענה שיהודים מסויימים הסתירו נשק ותחמושת וביקשה לערוך חיפושים בבתיים. בבית הקברות היהודי, בבתי הנוצרים סומנו בצלב בצבע או בסיד, העתונות הרומנית פתחה במסע הסתה אנטישמי, אנשי אינטליגנציה רומניים עזבו לפתע את העיר ונערכו תיאומים בין השלטונות הרומניים לבין דיפלומטים גרמניים בבוקורשט ומפקד הקורפוס הגרמני שישב ביאשי. ב 24 ביוני 1941 הופצה יאשי לראשונה על ידי מפציצים סובייטים, והיהודים הואשמו באיתותים והכוונה למטוסים. ב 28 ביוני בערב נשמעה אזעקה בעיר יאשי, ומטוסים גרמניים חגו מעל העיר וזה היה האות לתחילת המבצע. חיילים ואזרחים רומניים חמושים התחילו להרוג יהודים ולבזוז ולשדוד את בתיהם. היהודים רוכזו בחצר בנין המשטרה המרכזי, שם נשדדו על ידי השוטרים הוכו במוטות ואלות, חלקם הוכו למוות. שער בניין המשטרה ננעל ואת היהודים שנותרו בחיים חיסלו במכונות יריה (גם בעזרת חיילים גרמנים), הערכות מדברות על כ 5000 יהודים שנרצחו בחצר בניין המשטרה ועל עוד כמה אלפים שנרצחו ברחובות הסמוכים. בישיבות הממשלה הרומנית שהתנהלו בבוקורשט כונו הפרעות ביאשי כמשימה לדילול יאשי מיהודיה. כ 8000 יהודים שנותרו חיים בחצר המשטרה הובלו לתחנת הרכבת, נדחסו לקרונות אטומים ששימשו להובלת כימיקלים, ולקרונות שחלונותיהם נאטמו ששימשו להובלת בקר ובהמות. ב 30 ביוני 1941 יצאה לפודוה אילואיי ועליה כ 25000 יהודים ועד שהגיעה ליעדה נערמו בה כ 2000 גוויות של יהודים שמתו מחנק, צוענים ואיכרים פשטו על הגוויות כדי לגנוב שארית הבגדים ושיני זהב. סה"כ נרצחו כ 14,000 מיהודי יאשי ורובם נקברו בקבר אחים גדול בבית הקברות היהודי ביאשי העשוי בצורת קרונות רכבת.

שלטונות רומניה ניסו לזייף מסמכים הקשורים בפרעות גם באוגוסט 41 וגם בתחילת 1994. בשנת 1945 נערכה חקירה על ידי השלטונות החדשים אך בסך הכל ניסו להטיל האשמה על הכוחות הגרמניים ששהו ביאשי, מסמכים שפורסמו לאחר נפילת המשטר הקומוניסטי מוכיחים בוודאות שהאירועים היו ביוזמת הרוזן יון אנטונסקו ובהשתתפות רומנים מכל רובדי האוכלוסיה, הגרמנים רק סייעו לטבח שנוהל על ידי הרומנים.

פרעות יאשי אירעו קודם לתחילתה של ההשמדה השיטתית של יהדות אירופה והיו פתיח לרצח ההמוני ביהודי בסרביה ובוקובינה שהתפשט לכל אירופה. (פרופ' יהודה באואר – מתוך ההקדמה לספרו של ז'אן אנצ'ל: " הקדמה לרצח: פרעות יאשי 29 ביוני 1941").

העלייה מרומניה לארץ ישראל ובהמשך למדינת ישראל, התחילה עוד לפני העלייה הראשונה, שבה יוצאי רומניה, מחובבי ציון, בהנהגת דוד שוב, היו נחשונים, מבוני ראש פינה וזכרון יעקב, ונמשכה עד לעזיבת רוב יהודי רומניה את ארצם.

לא ידוע כמה יהודים עלו מרומניה בתקופה העות'מאנית, אך מסיום מלחמת העולם הראשונה ועד שנת 1995 עלו מרומניה 313,396 יהודים. מתוכם, בתקופת המנדט הבריטי יצאו מרומניה אל ארץ ישראל יותר מארבעים אלף יהודים.

בנוסף ליהודים, הועברו מרומניה לישראל, במהלך השנים, יותר מ-3,000 ספרי תורה מבתי הכנסת שהתרוקנו ממתפללים.

בתקופה שבין הרבע האחרון של המאה ה-19 ואמצע המאה ה-20, השתנו גבולות רומניה כמה פעמים, לכן יש לעתים בלבול בין הזהויות האזרחיות של העולים בטרם בואם לארץ. לרומניה צורפו חבלי ארץ (מהאימפריה האוסטרו-הונגרית בוקובינה, טרנסילבניה ובאנאט, מהאימפריה הרוסית בסרביה ומבולגריה הקדריילטר (ומאוחר יותר נקרעו ממנה חבלים, שסופחו להונגריה) צפון טרנסילבניה - הושבה לרומניה בסוף מלחמת העולם השנייה, לברית המועצות בסרביה וחלק מבוקובינה ולבולגריה הקדריילטר. ההתייחסות למוצא העולים היא לפי הסטטוס של מחוז מוצאם בעת עלייתם.

העלייה מרומניה בתקופה העות'מאנית גם לפני העלייה הראשונה היה טפטוף של עולים מרומניה לארץ ישראל - תחילה מהנסיכויות הרומניות ולאחר איחודן - מרומניה. בשנת 1863 עלו לארץ ישראל הרב יוסף הכהן ממוינשט, יחד עם הרב צונדרס (Tzunders) כל אחד מהם עם חמישה בני משפחה דוד שוב החל לחפש את דרכו לארץ ישראל כבר בשנת 1875, והגשים את חלומו העלייה, יחד עם חבריו, בשנת 1882.

יהודים שעלו לארץ ישראל מנסיכות מולדובה ונסיכות ולאכיה (השתיים התאחדו בשנת 1859) וגם מבסרביה ומבוקובינה, הצטרפו לאחר עלייתם לכולל ווהלין. התגברות העלייה מרומניה ולעומת זאת התמעטות הכנסות הכולל מתרומות יהודי רומניה (בגלל שינוי לרעה במצבם הכלכלי ובמעמד החוקי) הביאו לחיכוכים ולהיפרדות לכוללים נפרדים וכך קמו כולל מולדביה, כולל מונטניה וכולל בוקורשט ובהמשך גם כולל בסרביה. לאחר איחוד הנסיכויות הרומניות התאחדו גם הכוללים לכולל רומניה.

לפני שהתחילה העלייה הראשונה, כבר היו בשלוש הערים, ירושלים, צפת וטבריה, יותר מ-1,500 יהודים אשכנזים יוצאי רומניה ו-800 עד 1,000 יהודים יוצאי בסרביה ובוקובינה. יהודים אלה התערבו ביישוב הישן והיוו חלק נכבד ממנו. בצפת, למשל, היוו יוצאי רומניה 23% מהאוכלוסייה האשכנזית ואיכלסו ארבעה בתי מדרש, שנקראו על שם היישובים הרומניים רומאן, בוטושאן, שטפנשט ובוחוש. בנוסף ליהודים אלה היה גם מספר לא גדול של יוצאי רומניה ספרדים, שהצטרפו לכולל הספרדי.

המדינה הרומנית, שהוקמה באיחוד נסיכות מולדובה ונסיכות ולאכיה ב-1859 תחת שליט אחד שהבטיח אמנציפציה ליהודים, לא עמדה בהבטחתה. בעקבות לחץ של החוגים האנטישמיים, שכללו חלקים גדולים מהחוגים המשכילים, חזר בו השליט, אלכסנדרו יואן קוזה והבטיח הפעם השתלבות מדורגת. החלפת השליט בנסיך זר, ממוצא גרמני, מחקה גם הבטחה זו ורומניה קבעה בחוקתה שרק נוצרים יכולים לקבל אזרחות רומנית. אכזבת היהודים הביאה לחיפוש אפיקים

אחרים, מחוץ למדינה הרומנית. ב-1873, בקומונה (מועצה אזורית) ניקולשט (Nicoleşti) שבמחוז גאלאץ ובעיירה טקוץ' (Tecuci), שבאותו מחוז, קמו האגודות הראשונות של חיבת ציון, שמטרתן הייתה התכוננות לעלייה לארץ ישראל. אגודה דומה, שקמה במוינשט, שלחה ב-1875 את דוד שוב עם שני מלווים, לחפש דרכים לרכישת אדמות והתיישבות בארץ ישראל.

בשנים 1877-1878, במלחמת העצמאות של רומניה, היו בצבא הרומני קרוב לאלף חיילים יהודים. בקונגרס ברלין, שנערך ב-1878, הוכרה עצמאות רומניה, אך הותנתה במתן שוויון זכויות למיעוטים, והכוונה הייתה במיוחד ליהודים. הרומנים העניקו אזרחות ל-883 חיילים יהודים שלחמו במלחמת העצמאות, אך הערימו קשיים על יהודים אחרים שבקשו אזרחות, בין השאר נדרש אישור של הפרלמנט הרומני לכל מתן אזרחות ליהודי. בשנים 1880-1913 הוענקה אזרחות רק ל-529 יהודים מבין עשרות אלפי המבקשים. על היהודים חסרי האזרחות הוטלו גזרות חדשות לבקרים, כולל איסור על מכירת משקאות חריפים ועל עיסוק בבורסה ובממכר ניירות ערך שהיו פרנסות יהודיות מקובלות. מצב זה ניפץ את תקוות היהודים לאמנציפציה ולעתיד משגשג ברומניה, והביא לחיפוש פתרונות אחרים, בהם הפתרון הציוני, ולגל הגירה, שחלק קטן ממנו (4,000 עד 1907) פנה לארץ ישראל. בסוף 1881 התקיים קונגרס פוקשאן, שבו לקחו חלק נציגי אגודות חובבי ציון ברומניה שאיגדו 70,000 יהודים. מיהדות רומניה יצאו הנחשונים של העלייה הראשונה שייסדו את ראש פינה וזכרון יעקב. בין עולי רומניה היו אישים בולטים כמו בני משפחת אהרונסון, דוד שוב, מרדכי ברנשטיין וישראל טלר 32. משפחות, מרביתן ממוינשט, הפליגו מגאלאץ לארץ ישראל (באישור האימפריה העות'מאנית, אישור שלא כלל התיישבות בירושלים), (והקימו את ראש פינה ומאוחר יותר את זכרון יעקב. עד סוף 1882 הגיעו לארץ ישראל 1,332 מתיישבים חדשים מרומניה. גם בבנייה היום יומית של היישוב העברי בארץ ישראל לקחו חלק יוצאי רומניה והבית הראשון של תל אביב נבנה על ידי ראובן ורבקה סגל, מיוצאי רומניה.

עליית עולי הרגל בסוף המאה ה-19, המדינה הרומנית החדשה, לאחר איחוד הנסיכויות וקבלת העצמאות, סירבה לתת אזרחות למרבית תושביה היהודים ובאמצעים שונים, ביניהם חקיקה מפלה, דחקה אותם, כקהילה, לחיי עוני מרודים. היהודים אשר הבינו שהמצב הכלכלי והאזרחי של יהדות רומניה לא עומד להשתפר, הצמיחו מתוך יאושם תנועת הגירה, שחלקה פנה אל ארץ ישראל. בגלל מצבם הכלכלי הירוד, המהגרים נאלצו לנוע בדרכים ברגל ולהסתמך במידה רבה על סיוע הקהילות היהודיות דרך עברו.

העלייה בתקופה שבין מלחמות העולם ברומניה פעלו אגודות ציוניות רבות, ובהן:

- **הנוער הציוני** (1929-1949)
- **בורוכוביה** (1944)
- **תורה ועבודה**
- **ברית חלוצי פועלי ציון**, (1933) ממנה צמחה **דרור**
- **השומר הצעיר** (1918-1949)
- **החבר והתחיה**, מהן צמחה **גורדוניה-רומניה** (1927-1950)
- **החלוץ** (1933)
- **בית"ר** (1926-1953)
- **בני עקיבא** (מ-1921, בשמות שונים)
- **מכבי** (מ-1908), ארגון למטרת חינוך גופני ורוחני של הנוער היהודי ברומניה;
- **הבונים, האיחוד**
- **ברית הקנאים**, אשר השתייכה ל**מדינת היהודים** (1935)

התנועה הציונית הרומנית הפיקה את העיתונות הציונית ברומניה וזו דרבנה וחינכה את קוראיה לקראת העלייה לארץ ישראל.

חרף הפעילות הציונית הענפה, העלייה לא הייתה גדולה, בגלל המכשולים והמכסות של השלטונות הבריטיים בארץ ישראל ומשום שלאחר מלחמת העולם הראשונה זכו יהודי רומניה באזרחות הנכספת ונפתחו בפניהם דרכי ההשתלבות, מצב שהביא לשגשוג כלכלי. האנטישמיות הרומנית, שלא נעלמה, אלא רק התחזקה במקביל להשתפרות מצבם הכלכלי של היהודים, הביאה לבסוף להתהפכות המצב. לקראת סוף שנות השלושים של המאה העשרים עלו ממשלות אנטישמיות שיזמו חקיקה מפלה כלפי היהודים, ורבים מבני יהדות רומניה איבדו את אזרחותם.

נמל קונסטנצה הרומני היה לשער חשוב עבור יהודי אירופה בדרכם לארץ, ועברו בו עולים רבים, לא רק יוצאי רומניה. בשנת 1939, לפי בקשת הבריטים, עצרו השלטונות הרומנים רכבת שהובילה 750 חלוצים יהודים מפולין אל קונסטנצה. השתדלנות היהודית אצל מלך רומניה הביאה לשחרור החלוצים והם עלו לסיפונה של הספינה **טייגר היל** והגיעו אתה לחוף תל אביב.

העלייה דרך רומניה לאחר עליית היטלר לשלטון בגרמניה עזבו אותה יהודים רבים שעלו לארץ ישראל דרך רומניה. בהמשך, עם השתלטות גרמניה על אוסטריה וצ'כוסלובקיה, נמלטו יהודים רבים מארצות אלו לאורך הדנובה לרומניה ומשם ניסו להגיע לארץ ישראל. בשנת 1938 כולה ובשנת 1939, עד תחילת המלחמה ב-1 בספטמבר, עברו דרך נמלי רומניה 12,801 יהודים שהפליגו ב-22 ספינות (בהן פאריטה) (לארץ ישראל).

השלטון הרומני האנטישמי, שעשה מאמצים רבים לדחוק את יהודי ארצו מחוץ לגבולותיה, אהד את נושא העלייה וראה בו דרך לצמצם את מספר היהודים ברומניה וגם דרך להרוויח ממעברם

של היהודים, מבלי שיתיישבו ברומניה. עם סגירת הנמלים האיטלקים ביוני 1940, הנמלים הרומנים נותרו שער היציאה האחרון של יהודי מזרח אירופה ומרכזה.

לאחר תחילת מלחמת העולם השנייה נמשך זרם היהודים היוצאים מאירופה דרך רומניה, ואליהם התחילו להצטרף יהודים מקומיים. הספינות שיצאו מרומניה ונשאו יהודים היו:

• מנמל סולינה :

- בנובמבר 1939 יצאה הספינה Hilda עם 728 נוסעים.
- בפברואר 1940 יצאה הספינה Sakarya עם 2,385 נוסעים.
- בספטמבר 1940 יצאה הספינה Pentho עם 509 נוסעים.

• מנמל טולצ'אה :

- באוקטובר 1940 יצאה הספינה Milos עם 711 נוסעים.
- באוקטובר 1940 יצאה הספינה Pacific עם 1,067 נוסעים.
- באוקטובר 1940 יצאה הספינה Atlantic עם 1,800 נוסעים.

הבריטים ניסו לגרש את נוסעי שלוש הספינות האלה באמצעות פאטריה.

• מנמל קונסטנצה :

- בפברואר 1940 יצאה הספינה Darian B. עם 800 נוסעים.
- בדצמבר 1941 יצאה הספינה סטרומה Struma עם 769 נוסעים, מרביתם בני בסרביה ובוקובינה.

בנוסף לספינות הגדולות היו גם ספינות קטנות:

- ביולי 1941 (הספינה Hoinarul המשוטט) עם 19 נוסעים.
- באוקטובר 1941 הספינה Crai nou עם 12 נוסעים.

יציאת יהודי רומניה בתקופת מלחמת העולם השנייה הגירת היהודים מרומניה הייתה, לפחות תאורטית, אפשרית ונעשתה בעידוד השלטונות, בתקופה שקדמה לקיץ 1941 ובתקופה שלאחר סתיו 1942 ועד אוגוסט 1944. פליטים יהודים שהגיעו ממדינות אירופיות אחרות הורשו לעבור הלאה דרך הנמלים הרומניים, בדרך כלל לכיוון ארץ ישראל. גם יהודי הרגאט, שהיו אזרחים רומנים לפני שנת 1918, הורשו להגר, להבדיל מיתר יהודי רומניה שנשלחו למחנות בטרנסניסטריה. החקיקה האנטישמית, הרומניזציה, הפוגרומים ביאשי, בדורוחוי ובבוקורשט, הגלייתם ורציחתם של יהודי בסרביה, בוקובינה, דרום טרנסילבניה והבאנאט, הכול הועבר כמסר שאינו משתמע לשתי פנים - היהודים אינם רצויים ברומניה ואין להם עתיד במדינה זו.

הספינה "סטרומה" יצאה במועד הרה אסון - ב-6 בדצמבר 1941 הכריזה בריטניה מלחמה נגד רומניה; נוסעי סטרומה יצאו ברכבת מבוקורשט אל קונסטנצה בבוקר של 7 בדצמבר, המועד בו התקיפו היפנים את פרל הארבור; ב-12 בדצמבר הכריזה רומניה מלחמה על ארצות הברית, היפנים כבשו את האי גואם והצבא הגרמני, ששעט לתוך ברית המועצות, נעצר לראשונה מול

מוסקבה. מצב הספינה היה גרוע, המנוע התקלקל ומספר הנוסעים עלה על המותר. טורקיה, בעקבות לחץ בריטי, לא איפשרה לנוסעי "סטרומה" פרט לבודדים בעלי ויזה בריטית) לרדת לחוף, וגררה את הספינה חסרת המנוע אל המרחב הימי. בנסיבות אלה, הטבעת "סטרומה" (כנראה על ידי צוללת סובייטית) (וטביעת נוסעיה עברו מבלי לעורר הדים.

בשנת 1942 יצאו מנמלי רומניה, באישור שלטונות רומניה, עוד שמונה כלי שיט קטנים, שנשאו על סיפונם מספר קטן יותר של עולים:

- בפברואר 1942 יצאה מקונסטנצה הספינה Dor de Val עם 14 או 20 נוסעים, תלוי במקור המידע. הספינה עלתה על דיונת שרטון חולי בקרבת החוף הטורקי ונוסעיה הועברו ב-27 ביולי 1942 לקפריסין. שניים מהם הגיעו לארץ ישראל וארבעה הצטרפו לפרטיזנים הצרפתים.
- ב-16 במרץ יצאה מנמל סולינה הספינה Eouxine עם 11 או 14 או 15 נוסעים^[8]. גם ספינה זו עלתה על שרטון ליד החוף הטורקי ונוסעיה הגיעו לקפריסין, שם נשארו עד לקבלת אישור כניסה לארץ ישראל ב-9 בנובמבר 1942.
- ב-17 במרץ 1942 יצאה מקונסטנצה הספינה Mihai עם 13 או 15 או 18 נוסעים^[8]. הם הגיעו לארץ ישראל ב-7 במאי ונכלאו בעתלית על ידי השלטונות הבריטיים.
- ב-11 באפריל 1942 יצאה מנמל טולצ'אה הספינה Mircea עם 40 עולים, כולל נשים וילדים. יוזמי ההפלגה הזאת היו חמישה מלחים ורב חובל, כולם יהודים, שהשקיעו את חסכוניהם בספינת דייגים. לאחר הרפתקאות רבות עגנה הספינה, בליווי הצי הבריטי, בחיפה, ב-20 במאי 1942.
- ב-21 באוגוסט 1942 יצאה מסולינה הספינה Europa עם 20 או 23 נוסעים^[8]. מרבית הנוסעים היו מצ'רנוביץ. השלטונות הבריטיים העבירו אותם לקפריסין באוקטובר 1942.
- ב-22 באוגוסט 1942 יצאה מבראילה הספינה Dora עם 15 נוסעים, מרביתם מצ'רנוביץ. לאחר כמה תקלות טכניות בדרך, הספינה התקלקלה במפרץ טורקי עזוב ליד האי לירוס, שם המתינו 49 ימים עד שהועברו לקפריסין בנובמבר 1942.
- ב-19 בספטמבר 1942 יצאה מקונסטנצה הספינה (העתיד) Viitorul עם 120 עולים, 46 משפחות כולל ילדים, מרביתם מבוקבינה ומבסרביה. בגלל הצפה של הספינה נדחתה היציאה מסולינה עד 28 בספטמבר. הספינה נפגעה בסופה בקרבת החוף הטורקי - שני נוסעים טבעו והיתר ניצלו על ידי מלחים טורקים. הם הועברו לקפריסין בנובמבר 1942, יחד עם נוסעי Dora.
- הספינה Lily יצאה מרומניה ב-1943 והגיעה באוגוסט 1943.

לפני סתיו 1942 היו השלטונות הרומניים מוכנים לאפשר הגירת 3,000 יהודים בלבד תמורת תשלום של שני מיליוני לאו. אחרי מועד זה הציעו שלטונות רומניה לאפשר הגירת 75,000 עד 80,000 יהודים תמורת כמה עשרות מיליארדי לאו. השלטונות הרומניים הטילו על היהודים מס נסיעה של 40,000 לאו לנפש, בנוסף לתשלום ההפלגה שגובהו היה כ-600 דולרים אמריקאיים.

בתקופה שבין מרץ 1941 ובין סתיו 1942 נאסרה העלייה, משום ששליט רומניה, יון אנטונסקו, על פי סיכום עם גרמניה הנאצית, התכונן לשלוח את כל יהודי הרגאט להשמדה בפולין, במחנה ברגן בלזן, וכבר החלו בתיאומי לוחות זמנים של רכבות לשם כך. רק לאחר ששינה את טעמו, מסיבות שונות, הותרה שוב העלייה. למרות כל האמור לעיל, בתקופה שבה הותרה העלייה, יצאו מרומניה רק 17 כלי שיט עם 4,500 יהודים. הרומנים לא סייעו, אלא רק נתנו את הסכמתם, תמורת שלמונים. על קציני הים הרומנים נאסר לעבוד בשביל היהודים, כלי השיט שהיו ברשות היהודים

הוחרמו במסגרת הרומניזציה, והוטל איסור על הארגונים היהודים להיות בעלים של כלי שיט. במצב זה, בתקופה של מלחמה, הארגונים היהודים יכלו רק לשכור, במחירים מופקעים, מעט כלי שיט זרים במצב ירוד למדי. הספינה Darien II, שהפליגה בפברואר 1941 עם 522 נוסעים, הצליחה להגיע ליעדה. האוניה Milka יצאה מקונסטנצה ב-30 במרץ עם 243 מהגרים Belacit, יצאה ב-4 באפריל עם 120 ילדים יתומים משורדי טרנסניסטריה ו-30 משגיחים, קזבק שיצאה ביום 6 ביולי עם יותר מ-700 נוסעים. בלילה שבין 3 ובין 4 באוגוסט 1944 יצאו מקונסטנצה הספינות Morina, Bülbul ומפקורה. הספינה מפקורה, שהובילה יותר משלוש מאות נוסעים, הוטבעה על ידי כלי שיט גרמניים, נוסעים שלא טבעו נקטלו ביריות מקלעים ורק 5 נוסעים ו-6 מלחים ניצלו ונמשו על ידי הספינה Bülbul.

התנועה הציונית ברומניה, בהנהגת אברהם לייבה זיסו, פעלה גם במהלך מלחמת העולם השנייה - בעקבות החלטה סודית של ממשלת בריטניה, עליה נודע לאנשי המוסד לעליה ב', כי הכניסה לארץ ישראל תאושר לכל יהודי שיגיע לטורקיה. הסכמה נדרשה גם מהצד הרומני, שבו שלטה באותה העת ממשלתו הפשיסטית של המרשל יון אנטונסקו. בחודש מאי 1944, במסגרת גילוי עצמאות לאומית ולקראת סוף המלחמה, אישרה הממשלה הרומנית לסוכנות היהודית להקים משרד הגירה והצהירה כי מדיניות זו לא נועדה לסייע ליהדות רומניה בלבד, אלא גם ליהודים ממרכז אירופה ומדרומה. הקמת המשרד אושרה סופית בידי אנטונסקו עצמו ב-9 ביוני ובמכתב הסיכום של הפגישה ננקב בשמה של הספינה קזבק, יחד עם שלוש ספינות נוספות, ככאלו שיוורשו להפליג תחת דגל זר מרומניה, ואשר ישאו על סיפון "יתומים מטרנסניסטריה, פליטים יהודיים ממדינות אחרות שאינם יכולים להישאר עוד ברומניה, ופליטים אחרים."

בתקופה שבין 1938 ובין אוגוסט 1944 יצאו מהנמלים הרומניים 47 ספינות שהובילו 26,697 עולים 3. ספינות, שהובילו עולים, טבעו ויותר מ-1200 יהודים טבעו איתן.

העליה מסוף מלחמת העולם השנייה ועד הכרזת המדינה בשנים 1944 - 1945 לא יצאו יהודים מרומניה בדרך חוקית, אבל עם סיום המלחמה כבר החלו בודדים, במיוחד מבני העדה הספרדית, לנסות לחצות את הדנובה בשחייה, בדרכם לארץ ישראל - חלקם נהרגו בגבולות. בשנת 1946 יצאו 4,400 יהודים, 1,400 בקיץ ו-3,000 בסתיו. בשנת 1947 הוערך מספר היהודים שיצאו מרומניה בשלושים אלף, לפי החלוקה הבאה: 3,500 בחודש ספטמבר, 500 ילדים שיצאו להולנד 2,000, נסיעות לא מאורגנות ו-10,000 יציאות בלתי חוקיות. בשנת 1948, עד להכרזת מדינת ישראל, לא היו יציאות של יהודים. כל הנתונים האלה דווחו על ידי "הוועד הדמוקרטי היהודי".

לפי נתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה הגיעו מרומניה לארץ ישראל בשנים 1946, 1947 ו-1948 (עד הכרזת המדינה) 16,185 עולים. כ-23,000 מהיהודים שבאו מרומניה נאלצו לעבור דרך מחנות ההסגר הבריטים בקפריסין.

ב-7 במאי 1946 יצאה מקונסטנצה הספינה Smirna השם שונה למקס נורדאו לכבוד המנהיג הציוני אל ארץ ישראל, אך זו הייתה ההפלגה החוקית האחרונה, כי בעקבות המחאות הבריטיות הפסיקו הרומנים את ההפלגות מקונסטנצה. נמצאו נתיבים חדשי ויהודי רומניה המשיכו לצאת לכיוון ארץ ישראל, אך בדרכים לא חוקיות. חלקם יצאו כתיירים לארצות השכנות ומשם המשיכו ארצה, כשהם משאירים מאחוריהם את רכושם ולפעמים גם חלק ממשפחתם הגרעינית. בעצימת עין של שלטונות רומניה זרמו היהודים לנמל היוגוסלבי Bakar, משם יצאו ספינות

שאורגנו על ידי ההגנה) Aegia Anastasia, שמה שונה ל"הקדושה", שנשאה 2678 עולים ו"כנסת ישראל", שנשאה 3000 עולים.

משנת 1947 יצאו רבים דרך הנמל הבולגרי בורגס באמצעות אוניות המשא **פאן יורק**) השם שונה ל"קיבוץ גלויות" (**ופאן קראשצ'נט**) השם שונה ל"עצמאות", שחולקו לתאי מגורים לצורך העניין. הייתה זו העלייה הגדולה ביותר בתולדות ההעפלה), כ-16,000 איש בשתי האוניות) אך גם יציאה זו לא הייתה מוסדרת ממש, והשלטונות לא סיפקו לנוסעים דרכונים או תעודות מסע. בעיצומה של ההפלגה, הופיעו משחתות בריטיות שליוו את האוניות והובילו אותן למחנה המעצר קראולוס בקפריסין.

מלה ינקו (Mella Iancu) שהשתמשה בשם המחתרתי "נינה", הייתה אשת הקשר בין התנועה הציונית ובין הקומוניסטים הרומנים. היא שכנעה את אברהם בונאצ'יו, שהיה מנכ"ל משרד הפנים הרומני, בצורך לפעול נגד האינטרסים של בריטניה על ידי כך, שיאפשר ליהודים להגיע לארץ ישראל. לצורך העניין מונה מפקח משטרה בשם **לפה** (Lefa) שתפקידו היה לאפשר יציאתם של יהודים, שיציגו את חתימתה של "נינה".

ההרכב הדמוגרפי של עולי רומניה בתקופה שלאחר מלחמת העולם השנייה הושפע ממנה והתאפיין באחוז נמוך של ילדים (15%) ועודף גדול יחסית של נשים על פני הגברים ובהן אלמנות רבות (בעיקר מיאשי, אלמנות נרצחי פרעות יאשי).

בשנים האלה שירותי הביטחון עקבו אחר היהודים ומוסדותיהם, החדירו מודיעים לשורותיהם וניהלו רישומים ומעקבים אחר הפעילות הציונית.

העליה בשנים 1948–1952 לפי נתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, בין 15 במאי 1948 לבין 1952 עלו לישראל מרומניה יותר ממאה ועשרים אלף יהודים. עיקר גל העלייה היה בין השנים 1950 ל-1951 (בין 39,046 ל-46,171 עולים).

בחודש יולי 1948 הגיע לרומניה מרדכי נמיר כשליח מיוחד של ממשלת ישראל, כדי לנסות ולהשיג את הסכמת ממשלת רומניה להתיר יציאת יהודים מתחומה. נמיר נפגש עם שרת החוץ הרומנית אנה פאוקר וסיכם עמה כי ממשלת רומניה תתיר יציאת 5,000 יהודים בחודש, 70% מהם צעירים בגילאים 17-36. ממשלת רומניה לא עמדה בהתחייבותה זו, ומיד עם נסיעתו של נמיר הטילו על הוועד היהודי הדמוקרטי) ארגון יהודי שהיה עושה דברו של השלטון הקומוניסטי) לארגן את העלייה, זאת בניגוד לעמדת נציג ישראל ברומניה, משה אגמי, שרצה שיעסקו בכך הארגונים הציוניים. הוועד, באמצעות הפדרציה של הקהילות היהודיות, אירגן את עלייתם לישראל של 3,600 יהודים, שקיבלו הדרכה פוליטית פרו-קומוניסטית, כדי שיתמכו במאבק של המפלגה הקומוניסטית הישראלית, למניעת כניסתה של ישראל למעגל ההשפעה האמריקאי. 2,400 יצאו בדצמבר 1948 ו-1200 בינואר 1949. בהמשך, על סמך אישורים של משרד הפנים הרומני, יצאו כמאה עולים בחודש ולקראת סוף 1949 הקצב עלה ל-500-600 לחודש. בשנת 1950 המשיך קצב העלייה לעלות: 1,500 בינואר 2,000 בפברואר 3,000 במרץ, עוד 3,000 באפריל 4,000 במאי 5,000 ביוני 7,000 ביולי, גם באוגוסט ובספטמבר 7,000 בכל חודש, באוקטובר הקצב ירד ל-4,000, נובמבר ודצמבר סיפקו 3,000 בכל חודש. השינויים במספר העולים נבעו גם מכך שהספינה "טרנסילבניה", שהובילה את העולים, הייתה בעלת קיבולת אכסון והובלה שונה בעונת החורף לעומת הקיץ.

השלטונות הרומניים תמכו בהתחלה ביציאת היהודים מטעמי פוליטיקה גלובאלית) חיזוק האלמנט הקומוניסטי בישראל), אך לאחר שהיהודים הרומנים שהגיעו לישראל "שכחו" את ייעודם ולא הצטרפו למפלגה הקומוניסטית הישראלית, חזרו בהם והכבידו מאוד על מתן אישור יציאה מרומניה. שליחים ישראלים הצליחו לשנות עמדה זו על ידי ייזום עסקה של ציוד להפקת נפט תמורת תירס רומני, עסקה שהותנתה באישור יציאתם של היהודים מרומניה. רומניה נזקקה מאוד לציוד להפקת נפט עבור שדות הנפט של פלוישט שניזוקו במלחמה, אולם מדיניות האמברגו של ארצות הברית מנעה מהם את הגישה לציוד הדרוש. הישראלים התחייבו להשיג עבור הרומנים את מבוקשם, בתנאי שתיפתח הדלת ליציאת יהודי רומניה. העסקה הושלמה על ידי אפרים אילין, יצחק בן-אפרים ושייקה דן.

יציאת יהודי רומניה התאימה לשלטונות גם לשם התמודדות עם האנטישמיות העממית ברומניה והזיהוי שנעשה בין השלטון הקומוניסטי ובין היהודים (בגלל ריבוי היהודים בקרב המפלגה הקומוניסטית), אך שלטונות אלה נבהלו מעוצמת הגל שהתפתח וניסו לעצרו על ידי פעולות הסברה, איומים ותעמולה בקרב היהודים. בדיון של הנהגת המפלגה הקומוניסטית הרומנית הציעו אנה פאוקר, שרת החוץ, וואסילה לוקה, שר האוצר, לכלוא את היהודים שלא משתלבים במשטר החדש במחנות ריכוז. ההצעה קיבלה רק 4 קולות, כי גאורגה גאורגיו-דז' לא הסכים והיה בדעה שליהודים אלה אין פתרון חוץ מהגירה לישראל. שני שליחים סובייטים, שנכחו בישיבה, ביקשו שהות לבדוק את הנושא ובהמשך נתנו אישור לעמדתו של גאורגיו-דז'.

לשם דיכוי גל העלייה נקטו השלטונות הקומוניסטים גם בפעולות משטרתיות/משפטיות - ב- 28 באוקטובר 1948 פרצה משטרת רומניה למשרדי הקרן הקיימת לישראל וקרן היסוד, בבוקורשט, החרימה מסמכים רבים, נעלה את המשרדים ועצרה פעילים מרכזיים. כעבור חודש נערכה פלישה דומה למשרדי המפלגות והתנועות הציוניות ולסניפי ההכשרה לעלייה. ב- 12 בדצמבר שודרה ברדיו בוקורשט החלטת הוועד הפועל של מפלגת הפועלים הרומנית, לפיה הציונות "...על כל גווניה תנועה ריאקציונרית-לאומית של הבורגנות היהודית הנתמכת על ידי האימפריאליזם האמריקני ומנסה לבודד את המוני היהודים מן העמים שבתוכם הם חיים" ^[18]. בעקבות פעולות אלה, ב- 20 בדצמבר, החליט הוועד הציוני המרכזי להפסיק את פעילות מוסדות ההסתדרות הציונית. סניפי ההכשרה של תנועת החלוץ ומפ"ם המשיכו לפעול עד 2 במרץ 1949, כשנסגרו בעקבות הוראה של שר הפנים הרומני. בהמשך יזמו השלטונות הרומניים את משפטי הציונים ברומניה, שנערכו להנהגה הציונית של יהדות רומניה.

בסוף שנת 1949 השתנה לפתע יחס השלטונות לעליית היהודים, ומבלי שנוהל משא ומתן עם ממשלת ישראל ניתן מספר גדול של היתרי יציאה. מפנה זה התקיים תקופה קצרה בלבד וכבר בראשית 1950 ירד מספר העולים. במהלך השנים 1950-1951 הגיעו עיקר העולים מרומניה באניה "טרנסילבניה", שהפליגה בין קונסטנצה לחיפה פעמיים בחודש ועל סיפונה כ-700-800 עולים בכל הפלגה.

במהלך שנת 1950 ערכו השלטונות הרומניים אסיפות אנטי-ציוניות במקומות העבודה, שבהן עודדו את העובדים, יהודים ולא יהודים, למחות נגד אלה שנרשמו לעלייה ולהשפיע עליהם למשך חזרה את בקשותיהם. המעטים שנענו ללחצים ומשכו חזרה את בקשותיהם התבקשו לחתום על מכתבים שפורסמו בעיתונות, שבהם נימקו את מעשיהם בכך, שהתברר להם שהולכו שולל ובישראל מצפה להם מצב גרוע.

הפגנת יוצאי עיראק ממעברת קסטינה למניעת עצירת העלייה מבבל, רחובות 1950 - המדינה הצעירה התקשתה לשאת את קליטת שתי העליות הגדולות, מעיראק ומרומניה, בו-זמנית

בשידור בקול ישראל, ב-10 בפברואר 2008, טענה פרופ' אורה כהן שהסיבה לעצירת עליית יהודי רומניה בתקופה זו הייתה נעוצה בכך, שישראל הוצפה בגלי עולים, בעיקר מעיראק ומרומניה. לדבריה (ולדברי משתתפים נוספים בדיון הרדיופוני), לממשלת ישראל לא היו מספיק משאבים לקליטת הגל האדיר, לכן ניסתה להאט ולווסת את העלייה ובישיבה משותפת של ממשלת ישראל והסוכנות היהודית הוחלט להעדיף את עולי עיראק על פני עולי רומניה ולהפסיק את הבאת היהודים מרומניה. העדפת יהודי עיראק הייתה על רקע החשש הגדול יותר לגורלם בארץ מוצאם, לעומת החשש ליהודי רומניה.

אלפים רבים מיהודי רומניה, שכבר קיבלו אישור יציאה מהשלטונות, "נתקעו" ברומניה והשלטונות הפסיקו לתת אישורי יציאה נוספים. בשנת 1952 יצאו מרומניה לישראל רק 3,759 יהודים ובשנים 1952 - 1957 בסך הכל 1,809. במהלך התקופה הזאת, יהודים שהגישו בקשות לעלייה בתקופה הקודמת נדחקו לשולי החברה על ידי פיטורים ושיבוץ לעבודות בעלות סטטוס נמוך, אי העלאה בדרגה וכן הלאה. זה לא שינה את העמדה הבסיסית של יהודי רומניה וכשנפתח שוב הצוהר, לקראת סוף 1959, נרשם גל אדיר נוסף לעלייה.

המאבק לחידוש העלייה עולי רומניה לא השלימו עם הפסקת העלייה וניסו בדרכים שונות להפעיל לחצים לשינוי רוע הגזרה. יהודים הפגינו לפני הקונסוליה הרומנית למען מתן היתר לבני משפחתם להתאחד איתם בארץ. אידוב כהן תבע דיון בכנסת על כך. ב-23 במאי 1954, לפני בית הכנסת הגדול, נפתחה שביתת רעב שכוונה נגד ניהול משפטי הציונים ברומניה ולמען מתן חופש עלייה ליהדות רומניה. העיתון הישראלי בשפה הרומנית (Adevarul האמת) תבע את ביטול הליגה לידידות ישראל-רומני ושאל למה לא קיים ברומניה מוסד מקביל.

בתחילת 1957 מינו שתי המדינות דיפלומטים חדשים ובהזדמנות זו הוגשה לשגריר הרומני החדש, פטרו מנאה, רשימה עם שמותיהם של המקרים הטרגיים ביותר, כדי להביא לאיחוד המשפחות.

העליה בשנים 1958-1966 לפי נתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, במהלך השנים 1958 - 1966 עלו מרומניה לישראל יותר מ-106,000 יהודים, כשהשנים 1961 (20,800 עולים) ו-1964 (24,244 עולים) בולטות במיוחד.

ב-1958, במהלך ביקורו של ניקיטה חרושצ'וב ברומניה, התייעץ איתו גאורגה גאורגיו-דז' בסוגיית היהודים, שתמורתם הישראלים מוכנים לספק סחורות לרומניה. חרושצ'וב השיב בחיוב, אך התנה זאת "רק סחורות, לא כסף". בהרשמה שנערכה ליהודים המעוניינים לעלות לישראל, בין אוקטובר 1958 ובין מרץ 1959, התפקדו 130,000 מיהודי רומניה.

בשנות החמישים נמנעו השלטונות הרומנים ממתן אישורי יציאה מרומניה ליהודים בעלי השכלה גבוהה וכישורים מבוקשים, וכתוצאה מכך ההשכלה הממוצעת של העולים היהודים מרומניה באותן השנים הייתה 10 שנות לימוד. בשנות השישים התחדשה העלייה לאחר ששלטונות רומניה הצליחו לקבוע מחיר עבור היהודים הרומנים - עבור כל יהודי שולם להם סכום בסיס של חמישים דולר ועבור יהודים בעלי השכלה גבוהה במיוחד היו תוספות. כתוצאה מכך ממוצע שנות הלימוד של עולי רומניה בשנות השישים קפץ ל-14 שנות לימוד ובהמשך, בשנות השבעים, הגיע אף ל-15 שנות לימוד.

ההיסטוריון ד"ר ראדו יואניד, מחבר הספר Răscumpărarea evreilor - Istoria acordurilor secrete între România și Israel (ההיסטוריה של ההסכמים הסודיים בין רומניה ובין ישראל) טוען שישראל שילמה לרומניה עבור היהודים שהורשו לעלות, תחילה

בסחורות) ציוד להפקת נפט ועוד), בהלוואות ללא ריבית, העברת טכנולוגיות, פתיחת השוק הישראלי בפני סחורות רומניות נחותות והפעלת השפעה דיפלומטית לטובת רומניה ובהמשך, לאחר עליית ניקולאה צ'אושסקו לשלטון, גם בכסף מזומן בסכומים המוערכים במאות מיליוני דולרים.

בנוסף לתמורה שקיבלה רומניה מגורמים יהודים בחו"ל, השלטונות הרומניים הטילו על העולים הפוטנציאליים אגרות למיניהן ומיני תשלומים וחובות שנועדו להוציא מידם את נכסיהם לפני עלייתם ארצה. יהודי רומני הורשה להוציא מרומניה רק 70 קילוגרם חפצים משומשים. בתכשיטים הותר להוציא רק טבעת נישואין לכל בן זוג וזוג עגילים אחד לכל אישה. היו עוד איסורים רבים ומשונים, אך שאיפת היהודים לצאת מרומניה ולהגיע לישראל גברה עליהם.

היו מקרים בהם אזרחים זרים, בני משפחה של יהודים רומנים, "קנו" את יציאת קרוביהם מרומניה לפי תעריף של 2,000 דולר לראש. העסקות נעשו בתיווכו של אזרח זר בשם **יעקובר** (Jakober), שהיה נכנס ויוצא ברומניה, לצורכי העסקות של קניית יהודים. כדי לטשטש את הממדים של עליית יהודי רומניה לישראל, חלק מאישורי היציאה שהנפיקו השלטונות הרומניים ליהודים שביקשו לעלות ארצה, היו עם יעדים שונים, כמו ארגנטינה.

דעיכת הקהילה היהודית של רומניה הקשר העמוק, שהתקיים בין הקהילה היהודית של רומניה ובין מדינת ישראל, מודגם בסיפור של הזמרת ריקה זראי מסיבוב הופעות שהיה לה ברומניה ב-1978. זראי, שהגיעה לשם כזמרת צרפתייה, רצתה להכניס למופע גם שירים בעברית ולמרות התנגדות השלטונות עמדה על דעתה. במופע הראשון בבוקורשט, כשהתחילה לשיר את השיר "ירושלים של זהב" בעברית, קמו מאזיניה על רגליהם, הושיטו כלפיה ידיים בתנועת תחינה וחלקם התחילו לבכות. זראי, שהשיבה להם בתנועת ידיים דומה, סיפרה שהמחזה חזר על עצמו בכל אחת מ-12 הופעותיה בבוקורשט ורק אז נודע לה, שזו הפעם הראשונה שהורשתה שירה עברית על במה רומנית, מאז עליית המפלגה הקומוניסטית לשלטון. ב-1899 אחוז היהודים ברומניה היה 4.5, לאחר גל ההגירה של תחילת המאה ה-20 ירד האחוז ל-4.4 ב-1920 ול-3.8%, סה"כ 756,930 נפש. בשנת 1945, לאחר שואת יהודי רומניה ושואת יהודי צפון טרנסילבניה, נותרו ברומניה כ-350,000 יהודים, מספר שגדל ל-450,000 בשנת 1947, לאחר שיבת הפליטים מברית המועצות וממקומות אחרים. הודות לגלי היציאה מרומניה, ירד מספרם ל-170,000 בשנת 1956. בשנת 1992 נותרו ברומניה כ-15,000 יהודים, מרביתם באים בימים ורבים מהם עם בני זוג לא יהודים.

מתוך כ-400,000 יהודים שיצאו מרומניה במהלך חצי המאה שלאחר מלחמת העולם השנייה, כ-300,000 עלו לישראל וכ-80,000 התפזרו בין מדינות המערב.

שנה	האוכלוסייה היהודית ברומניה	אחוז היהודים מכלל האוכלוסייה
1920	756,930	3.8
1945	350,000	
1947	450,000	
1956	170,000	
1966	60,000	

1977	35,000
1990	18,000
1992	15,000

ארגוני עולים מרומניה העולים מרומניה התארגנו בישראל בארגונים ארציים ובינלאומיים דוגמת:

- התאחדות עולי רומניה בישראל
- "ארגון עולמי לתרבות יהודים יוצאי רומניה"
- ארגון "תמיר" – תרבות מורשת יהדות רומניה.

וארגונים על בסיס אזורי/ערי מוצא, כמו:

- "ארגון יוצאי ליפקני בישראל"
- "יוצאי דורוהוי והסביבה" (סוונני, מיהלני, הרצה, רדאוץ)
- "התאחדות עולי בוקובינה."

ביבליוגרפיה

- * תולדות השואה ברומניה - ז'אן אנצ'ל, מספריית יד ושם בירושלים, 2002
- * האנציקלופדיה העברית - כרך 6 ערך ארץ ישראל, תשנ"ג, תל-אביב
- * קיבוץ גלויות - עלייה לארץ ישראל - מיתוס ומציאות - עורכת דבורה הכהן, מרכז זלמן שזר לתולדות היהדות, ירושלים
- * סיפור ראשית התקומה הציונית: התארגנות יהודי מזרח-אירופה לישוב ארץ ישראל – ישראל גלעד
- * עולים בסערה : העלייה הגדולה וקליטתה בישראל 1948-1953 – דבורה הכהן, הוצאת יד יצחק בן צבי תשנ"ד (1994)
- * האנציקלופדיה של השואה – ישראל גוטמן, מספריית יד ושם בירושלים, 1990
- * וויקיפדה באינטרנט